

İLKOKULLARDA KAYNAŞTIRMA EĞİTİMİNDE YAŞANAN PROBLEMLER ÜZERİNE BİR İNCELENME

AN INVESTIGATION ON THE PROBLEMS EXPERIENCED IN INCLUSIVE EDUCATION IN PRIMARY SCHOOLS

Şaban YÜCEL

MEB, Okul Müdürü, sabanyucel19@hotmail.com

İstanbul / Türkiye

ORCID: 0000-0002-2306-1004

İbrahim ŞEN

MEB, Okul Müdürü, ibrahimerkansen@gmail.com

İstanbul / Türkiye

ORCID: 0000-0002-2404-4417

Özet

Kaynaştırma eğitimi ülkemizde bir takım problemler ile yürütülmekte olan bir uygulamadır. Bireysel farklılıklar eğitim sistemimizde göz önüne alınan ve eşitlik ilkesi dahilinde her öğrenci için önemsenen bir faktördür. Kaynaştırma öğrencilerinin eğitim süreçlerinden en yüksek faydayı görmesi gerek kendileri için gerek diğer öğrenciler için olumlu sonuçlar ortaya koyacaktır. Bu araştırmanın amacı ilkokullarda uygulanan kaynaştırma eğitiminde yaşanan problemlerin incelenmesi ve çözüm önerilerinin belirlenmesidir. Bu kapsamda yarı yapılandırılmış form kullanılarak tecrübeli 5 sınıf öğretmeni ile görüşmeler gerçekleştirilerek nitel bir araştırma yapılmıştır. Araştırma bulguları sonucunda kaynaştırma eğitiminde yaşanan problemler ve kaynaştırma eğitiminde yaşanan problemlere ilişkin çözüm önerileri şeklinde iki tema, akademik, sosyal ve psikolojik başlıklar altında gruplanan üçer alt tema oluşturulmuştur. Kaynaştırma öğrencilerinin yaşadığı problemler için en sıklıkla verilen yanıtlar öğrenme güçlüğü, utanma, dışlanma ve özgüven eksikliği olurken, çözüm önerilerine ilişkin en sık verilen yanıtlar öğretmenlerin bilinçlendirilmesi, empati, rehberlik servisinin etkin takibi ve ailelerin eğitilmesi yönünde olmuştur. Araştırma bulguları tartışılarak okul yöneticilerine, öğretmenlere ve araştırmacılara yönelik öneriler sunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Eğitim, Kaynaştırma, Sınıf Öğretmeni

Abstract

Inclusive education is an application that is carried out in our country with some problems. Individual differences are a factor that is taken into account in our education system and given importance for every student within the principle of equality.

Inclusive students' getting the highest benefit from the education process will produce positive results both for themselves and for other students. The aim of this research is to examine the problems experienced in inclusive education applied in primary schools and to determine the solution proposals. In this context, a qualitative research was conducted by conducting interviews with 5 experienced classroom teachers using a semi-structured form. As a result of the research findings, three sub-themes were formed, grouped under two themes, academic, social and psychological titles, as the problems experienced in inclusive education and solution suggestions for the problems experienced in inclusive education. While the most common answers to the problems experienced by mainstreaming students were learning difficulties, embarrassment, exclusion and lack of self-confidence, the most common answers to the solution suggestions were raising awareness of teachers, empathy, effective follow-up of the guidance service and educating families. By discussing the research findings, suggestions for school administrators, teachers and researchers were presented.

Keywords: Education, Inclusion, Classroom Teacher

GİRİŞ

Eğitim-öğretim süreçlerinde dikkate alınacak en önemli konulardan biri bireysel farklılıklardır. Bu öğrenciler için aynı zamanda en temel hak olarak ifade edilebilir. Ülkemizde eşitlik ilkesi anayasal olarak uygulanmakta ve bu kapsamda kaynaştırma eğitimi ülkemizde en sık uygulanan uygulama olarak görülmektedir (Diken ve Batu, 2010).

Türkiye’de özel eğitimde önemli gelişmeler 1950 itibari ile başlamaktadır. Bu yıl itibari ile özel eğitim hizmeti sağlık bakanlığından alınarak eğitim bakanlığına verilmiştir (Özyürek, 2004). İlerleyen yıllarda ise kaynaştırma eğitimi birçok ülkede yaygınlaşmaya başlamış ve 1970 sonrasında ülkemizde bu uygulamayı yaygın biçimde uygulamaya başlamıştır (Kargın, 2004). 1980 yılında kurulan özel eğitim genel müdürlüğü ile özel eğitim uygulamaları milli eğitim içerisinde net bir alana kavuşarak (Akçamete, 1998) önemli sayıda özel eğitim okulu açılmıştır (Kargın, 2004).

Ülkemizde yapılan yasal düzenlemeler ile özel eğitim ve kaynaştırma eğitiminin etkililiğinin artırılması hedeflenmektedir. 2018 yılında yayımlanan Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği (2018) Temel İlkeler ve Amaçlar/5. Madde/a bendi “bireysel farklılıklar, gelişim özellikleri ve eğitim ihtiyaçları dikkate alınarak eğitim hizmeti sunulması esastır” ifadesi ile özel eğitim adına temel ilke ifade edilmiştir. Rehberlik araştırma merkezleri tanılama işlemlerinde görev alırken, özel eğitim uygulama okulları meslek kazanımı adına etkin görev sürdürmektedir. Her kademe okulda ise kaynaştırma eğitimi adı altında farklı özel gereksinimleri bulunan öğrenciler eğitim almaktadır. Kaynaştırma eğitiminde amaç özel gereksinimli öğrencilerin diğer öğrenciler ile beraber eğitim sürecinde yer alması olması sebebiyle öğretmenler için farklı ve zorlu bir sorumluluk yükü daha ortaya koymaktadır.

Sınıf yönetimi, öğrencilerin maksimum faydaya ulaşmaları adına dikkatli bir şekilde uygulanması gereken önemli bir araçtır. Öğrenme odaklı etkinlikler planlama ve öğrencilerin davranışlarını kontrol ederek rehberlik etme süreci olarak tanımlanabilir (Turan, 2015, 3). Sınıf yönetimini etkileyen birçok faktör vardır. Öğrencilerin öğrenme hızı, motivasyonları, hazır bulunuşlukları, sosyo-kültürel durumları ve özel gereksinimlerinde dahil olduğu kişisel farklılıklar bu kapsamda sıralanabilir. Fakat en önemli faktör öğretmen öğrenci ilişkisi olarak ifade edilebilir. Başar (2005) öğretmen öğrenci ilişkisini sınıf yönetiminin ilişki düzenleme boyutu şeklinde adlandırmıştır.

Öğretmen sınıfı için aynı zamanda bir yöneticidir. İyi bir yönetici iletişim halinde olduğu kişileri iyi tanıyabilmelidir. Sınıf yönetimi için de öğrencilerini iyi tanımalı ve nasıl işbirliği kuracağını bilmelidir (Doyle, 1980). Etkili sınıf yönetiminde öğrencilerin bilişsel ve duyuşsal becerileri öğretmenler tarafından desteklenmelidir (Evertson ve Weinstein, 2006).

Doğru bir sınıf yönetimi sergileniyorsa öğrenciler kendi hızlarına göre eğitimi sürdürebilmeli, tüm öğrencilerin katılım gösterdiği etkinliklerin bulunduğu problem davranışların belirlemeden söndürüldüğü bir iklim olduğu beklenmelidir (Evertson ve Emmer, 2013). Böyle bir sınıf ortamında akademik başarının artacağı ve sorun yaratan davranışların minimum düzeyde kalacağı beklenmektedir. Yapılan çalışmalar etkin bir sınıf yönetimi uygulanmasına karşın ortaya çıkan problemlerin öğrencilerin kişisel farklılıkları ve aileleri nedeniyle belirlediğini göstermektedir (Akalin, 2015; Sucuoğlu ve Demirtaşlı, 2009). Öğrenme yetersizlikleri ve aile ilgisizliği de sorun yaratan diğer sebepler olarak ifade edilebilir (Akalin, 2015).

Kaynaştırma eğitimi için öğretmenlerin de yeterlilikleri önemlidir. Bu anlamda birçok araştırma gerçekleştirilmiştir. Sınıf öğretmenlerinin kaynaştırma eğitimi için yeterli bilgi seviyesine sahip olmadığı bazı araştırmalarda belirlenmiştir (İzci, 2005 ve Temel, 2000). Bazı araştırmalar için kaynaştırma eğitimine dair bilgi birikiminin öğretmenlerde olması gerekliliğini ortaya koymaktadır (Yıkılmış, 2006; Kırcaali- İftar, 1998). Öğretmenlerin yeterli donanımda olmaması kaynaştırma eğitimine dair olumsuz tutum geliştirmelerine neden olmaktadır (Yıkılmış ve Gözün, 2004). Öğretmenler sınıf içi uygulamalarda kaynaştırma öğrencilerini dahil etmek istemelerine karşın başarılı olamamakta ve bunu bilgi eksikliğine bağlamaktadır (İzci, 2005).

Kaynaştırma öğrenciler diğer öğrenciler ile beraber eğitim ortamında bulunarak model alma, işbirliği kurma, paylaşma gibi fırsatlar elde etmektedir (Kaya, 2005). Özel gereksinimli öğrencilerin bu olanağı elde etmesi onların sosyal davranışlarına şekil vermekte ve toplum içerisindeki yaşantılarında kolaylık sağlamaktadır. Yaşlılarıyla birlikte olmaları onların duygusal ihtiyaçları için gerekli bir öğedir. Onlarla beraber sosyal yaşamı öğrenmeleri onların gelecek yaşantısına ve toplumun onlardan neler beklediğine ışık tutar (Saylan ve Pekçağlıyan, 2002). Bu kazanımlar aslında çift taraflı değerlendirilmelidir. Özel gereksinimli bireylerin gördüğü katkı kadar diğer çocuklarında bir arada yaşamak kavranımı kazanmalarına imkan sunmaktadır (Kılıç, 2010).

Bu araştırmanın amacı ilkokullarda uygulanan kaynaştırma eğitiminde yaşanan problemlerin incelenmesi ve çözüm önerilerinin belirlenmesidir. İlkokul düzeyinde yaşanan problemlerin tespit edilmesi alanda görevlerini yürüten öğretmenler için önemli bir bilgi kaynağı olacaktır. Aynı şekilde alanda tecrübeli bir biçimde kaynaştırma öğrencileri ile eğitimi sürdüren sınıf öğretmenlerinin çözüm önerilerine dönük ifadelerinin analiz edilmesi, sahadan elde edilen veri olması sebebiyle katma değer sağlayacak önemli bilgiler kazandıracaktır.

YÖNTEM

Bu bölümde, araştırmanın modeli, çalışma grubu, verilerin toplanması ve verilerin analizi hakkında detaylı bilgi sunulmaktadır.

Araştırmanın Modeli

Araştırmada sınıf öğretmenlerinin kaynaştırma eğitimine ilişkin görüş ve deneyimleri betimlemeye çalışıldığından, nitel yöntemlerden olgubilim deseni kullanılmıştır. Araştırmada bu desenin kullanılmasının asıl amacı araştırmaya katılan katılımcıların algılarının ve deneyimlerinin belirlenerek açıklanmasıdır (Yıldırım ve Şimşek, 2011). Kaynaştırma eğitiminde tecrübe sahibi sınıf öğretmenlerinin görüşleri alınarak analiz edilmiştir.

Çalışma Grubu

Olgubilim deseni ile gerçekleştirilen araştırmalarında çalışma grubu seçilirken olgu hakkında yeterli donanım ve tecrübeye sahip bireyler ile çalışılması gereklidir (Yıldırım ve Şimşek, 2011). Bu araştırmada İstanbul ili Tuzla ilçesinde görev yapan 5 sınıf öğretmeni örneklem olarak seçilmiştir.

Öğretmenlerin sınıflarında kaynaştırma öğrencisi bulunması şartı katılımcıların belirlenmesi sürecinde dikkate alınmıştır. Çalışma sırasında öğretmenlere birer kod atanmış olup analizler bu kodlar üzerinden sürdürülmüştür.

Tablo 1. Katılımcıların Özellikleri

Kod	Cinsiyet	Hizmet yılı	Medeni durumu	Öğrenim Durumu
Ö1	Kadın	30	Evli	Lisans
Ö2	Kadın	26	Bekar	Lisans
Ö3	Erkek	44	Evli	Lisans
Ö4	Kadın	36	Evli	Lisans
Ö5	Erkek	24	Bekar	Lisans

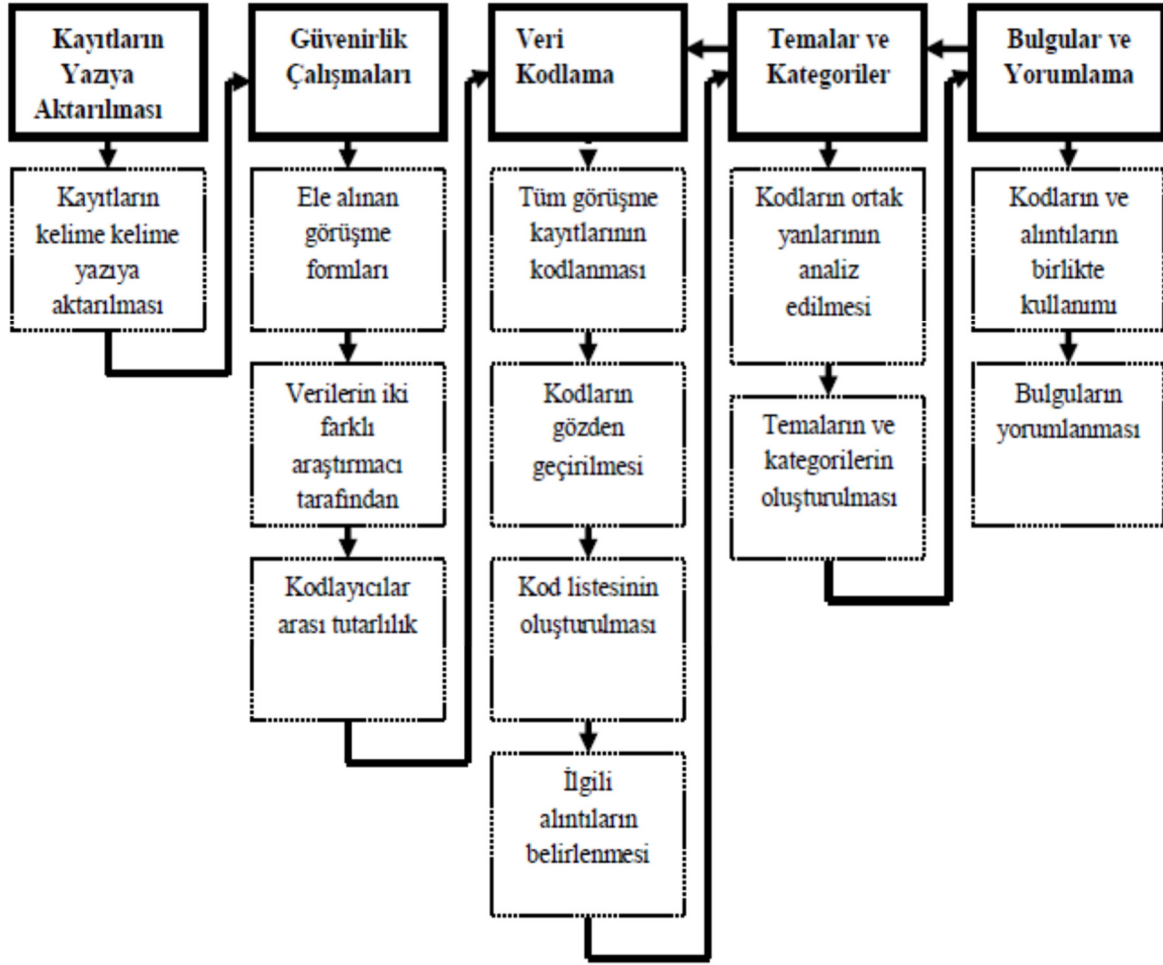
Verilerin Toplanması

Araştırmanın verileri yarı yapılandırılmış görüşme formu ile elde edilmiştir. Yarı yapılandırılmış görüşme formunun oluşturulmasında uzman görüşe başvurulmuş olup dönüt ve düzeltmeler doğrultusunda forma son hali verilmiştir.

Katılımcılar ile yapılan görüşmeler yaklaşık 15 dakika sürmüştür. Görüşmeler yüz yüze gerçekleştirilmiştir. Öncelikle araştırma hakkında ve araştırmacılar hakkında bilgi sunulmuştur. Gerekli gizlilik ilkelerinden bahsedilmiştir. Görüşme esnasında rahatsız olunan herhangi bir durumda görüşmenin sonlandırılabilceği ifade edilmiştir. Katılımcıların izni ile görüşmeler esnasında not alınarak verilen yanıtlar kayıt altına alınmıştır.

Verilerin Analizi

Görüşmeler sonucunda ortaya konulan veriler içerik analizi yöntemi ile çözümlenmiştir. Cohen, Manion ve Morrison (2007) içerik analizini, verilerin temel içeriklerinin ve ilettikleri mesajların özetlenerek belirlenmesi şeklinde tanımlamaktadır. Yapılan görüşmelerde yarı yapılandırılmış form kullanılmış olup görüşmeler öncesinde her öğretmene bir kod tanımlanması sağlanmıştır. Görüşmelerde izin alınarak görüşmeler not alınmıştır ve 5 katılımcı öğretmen için her biri bilgisayar ortamına aktarılmıştır. Her görüşme formu bilgisayar ortamında oluşturulup sıralanarak, öncelikle kodların oluşturulması, alt temaların belirlenmesi ve ana temaların oluşturulması sağlanmıştır.

Şekil 1. Nitel Veri Analiz Sürecinde İzlenen Aşamalar (Değirmenci Kurt ve Tomul, 2020)

Etik Kurul İzin Bilgileri

Yapılan bu çalışmada “Yükseköğretim Kurumları Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Yönergesi” kapsamında uyulması belirtilen tüm kurallara uyulmuştur.

BULGULAR

Elde edilen veriler ile sınıf öğretmenlerinin kaynaştırma eğitime dönük gördükleri ve yaşadıkları problemler belirlenmiştir. Aynı zamanda belirtilen sorunlara ilişkin olarak çözüm önerileri ve beklentilerine dönük yanıtları analiz edilmiş, tablolaştırılarak sunulmuştur. Yaşanan problemler ve çözüm önerileri temalar olarak belirlenmiş, alt temalarda ise akademik, sosyal ve psikolojik anlamda değerlendirmeler ele alınmıştır. Öğretmenlerden alınan tüm yanıtlar üzerinden yüzde ve frekanslar hazırlanmıştır. Kaynaştırma eğitime yönelik öğrencilerde gözlemlenen problemler tablo 1’de, kaynaştırma eğitime yönelik çözüm önerileri tablo 2’de sunulmuştur.

Tablo 1. Kaynaştırma eğitimine yönelik öğrencilerde gözlemlenen problemler

TEMA	ALT TEMA	KOD	f	%	
Kaynaştırma eğitimine yönelik gözlemlenen problemler	Akademik	Devamsızlık	2	10,53%	
		Yazma problemleri	1	5,26%	
		Ödev Bilinci Eksikliği	3	15,79%	
		Okuduğunu anlama problemi	4	21,05%	
		Hiperaktivite	2	10,53%	
		Dikkat dağınıklığı/odaklanma problemi	2	10,53%	
		Öğrenme güçlüğü	5	26,32%	
	Toplam			19	100,00%
	Sosyal	Ortak etkinliklere katılamamak	2	9,09%	
		Çekingenlik	3	13,64%	
		Temizlik	1	4,55%	
		Sanatsal becerilerinin yetersiz olması	3	13,64%	
		Spor etkinliklerinden faydalanamamak	2	9,09%	
		Sorumluluk Eksikliği	3	13,64%	
		Utanma	4	18,18%	
Dışlanma	4	18,18%			
Toplam			22	100,00%	
Psikolojik	Aile ilgi eksikliği	2	13,33%		
	Özgüven eksikliği	3	20,00%		
	Duygusallık	2	13,33%		
	Dikkat dağınıklığı	2	13,33%		
	Üzüntü	1	6,67%		
	Öfke	1	6,67%		
	İçe Kapanma	2	13,33%		
	Kaygılanma	2	13,33%		
Toplam			15	100,00%	

Kaynaştırma eğitimine yönelik öğrencilerde gözlemlenen problemler incelendiğinde alınan yanıtlar akademik, sosyal ve psikolojik alt temaları ile gruplanmıştır. Akademik problemler alt temasında tüm öğretmenler öğrenme güçlüğüne ilişkin problem olduğu yanıtını vermiştir. %21.05 oranında okuduğunu anlama problemi ikinci sırada verilen yanıt olmuştur. Ödev bilinci eksikliği, dikkat dağınıklığı/odaklanma problemi, hiperaktivite, devamsızlık diğer verilen yanıtlar olmuştur.

“Öğrenciler yeni öğrenmeler için çok fazla zorlanıyor. Sınıfın hızına uygun gidemedikleri için öğrenmekte zorlanıyorlar.” (Ö4)

“Bir öğrencim gözünü benden ayırmamasına ve öğrenmek için sorular sormasına rağmen bir türlü tam olarak anlayamadı. Teneffüste birebir ilgilenerek en azından biraz anlamasına yardımcı oldum.” (Ö1)

“Çok hareketli bir öğrencim vardı. Kesinlikle enerjisi fazla geliyordu ve sırada oturtmak mümkün değildi. Onun ayakta birkaç etkinlik yapmasını sağlayarak en azından odaklanmasına yardımcı oldum.” (Ö2)

“Devamsızlık yapıyor öğrenci ve velisinin de hiç umrunda değil. Bundan çok rahatsız oluyorum.” (Ö3)

“Mevcut kitaplar bazı özel gereksinimli öğrenciler için anlamsız kalabiliyor. Çünkü okuduğunu anlama konusunda önemli eksikleri var. Bunun giderilmesi için çok fazla aile gözetiminde okuma yapılması gerekiyor.” (Ö1)

Sosyal problemler alt temasında utanma ve dışlanma %18.18 ile en sık verilen yanıtlar olmuştur. Sorumluluk eksikliği, sanatsal becerilerin yetersiz oluşu, çekingenlik %13,64 oranında verilen yanıtlar olmuştur. Ortak etkinliklere katılamamak, spor etkinliklerinden faydalanamamak diğer verilen yanıtlar olmuştur.

“Öğrencilerde yetersizliğinin farkında olduğunda utanma hissini daha fazla yaşıyorlar.” (Ö1)

“Arkadaşları bazen aralarına almakta çekingen davranıyorlar. Dışlanıyor ve yalnız kalabiliyorlar. Bu da onların sosyal gelişimi açısından büyük problem.” (Ö2)

“Çocuklar acımasız dışlıyorlar. Yalnız kalıyor. Bu onların gelişimini de engelliyor.” (Ö5)

“Sorumluluklarını yerine getirmekte çok zorlanıyorlar. Belki unutupuyorlar. Belki de önemini fark etmiyorlar” (ö2)

Psikolojik problemler alt temasında özgüven eksikliği en sık verilen yanıt olmuştur (%20). Aile ilgi eksikliği, duygusallık, dikkat dağınıklığı, içe kapanma, kaygılanma, üzüntü ve öfke diğer verilen yanıtlar olarak sıralanabilir.

“Bu çocukların zaten arkadaşlarından alamadığı bir ilgi ve sevgi var bunun üzerine aile ilgisizliği de eklenince ne kadar kötü düşünebiliyor musunuz?” (Ö3)

“Bazen öyle öfkeli görüyorum ki sebebini sorduğumda benim için çok basit olan bir şey ifade ediyor. Kaynaştırma öğrencilerinde kendi önem verdikleri farklı değerler var. Bunun bir öğrencimden çok net görmüştüm.” (Ö2)

“Genel problemleri özgüvenlerinin düşük olması. Yetersiz kaldıklarını kendileri de fark ediyor.” (Ö4)

“Çok hızlı dikkatleri dağılabiliyor. Farklı şekillerde dikkatlerini çekip sürdürmek gerekiyor. Gerçekten zor ve emek isteyen bir görev kaynaştırma eğitimi.” (ö5)

Kaynaştırma eğitimine yönelik gözlemlenen problemlere ilişkin alınan yanıtlar bu şekilde belirtilmiştir. Öğrencilerin eğitim süreci içerisinde birçok farklı başlıkta problem yaşadığı belirlenmiştir. Öğretmenler birbiri ile benzer yönde yanıtlar vermesi ve farklı yeni yanıtlara ulaşma sıklığının azalması verilerin yeterli sayıda elde edildiğini de göstermektedir.

Kaynaştırma öğrencilerinin yaşadığı problemlere ilişkin çözüm önerilerine ilişkin tablo aşağıda sunulmuştur.

Tablo 2. Kaynaştırma eğitime yönelik çözüm önerileri

TEMA	ALT TEMA	KOD	f	%	
Kaynaştırma eğitime yönelik çözüm önerileri	Akademik	Yarı zamanlı kaynaştırma	2	9,52%	
		Destek eğitimin artırılması	4	19,05%	
		Eğitimlerin özel eğitim sınıflarında sürdürülmesi	1	4,76%	
		Rehabilitasyon merkezlerinde alınan desteğin artırılması	4	19,05%	
		BEP lerin uzmanlık içinde hazırlanması	3	14,29%	
		Verilen ilaç tedavilerinin takibi	2	9,52%	
		Öğretmenlerin bilinçlendirilmesi	5	23,81%	
		Toplam	21	100,00%	
		Sosyal	Diğer öğrencilerin bilgilendirilmesi	5	20,83%
			Empati seviyesinin artırılması	5	20,83%
	Özel gereksinimi olan öğrencilerin birlikte yaptıkları etkinliklerin artırılması		2	8,33%	
	Özel sanatsal etkinlikler oluşturulması		1	4,17%	
	Spor etkinliklerinde özel gereksinimler dikkate alınmalı		2	8,33%	
	Sorumlulukları not halinde verilmeli ve takip edilmeli		4	16,67%	
	Aileler sorumlulukların takibinde etkin olmalı		3	12,50%	
	İletişim becerilerini kuvvetlendirecek uygulamalar yapılmalı		2	8,33%	
	Toplam		24	100,00%	
	Psikolojik		Aileler çocuklarına yaklaşım için eğitim almalı	5	20,00%
		Rehberlik servisi ile etkin görüşmeler sürdürülmeli	5	20,00%	
		Duygularındaki ani değişimler için anlayışlı olunmalı	2	8,00%	
		Kendilerini ifade etmelerine fırsat yaratılmalı	2	8,00%	
		Diğer öğrencilerin zorbalık davranışlarının önüne geçilmeli	4	16,00%	
		Okul idareleri önlemleri belirleyip uygulamalı	2	8,00%	
		Psikiyatri takibi sürdürülmeli	1	4,00%	
		Öğretmenlerin bilinçlendirilmesi	4	16,00%	
Toplam	25	100,00%			

Kaynaştırma eğitimine yönelik çözüm önerilerine dair alınan yanıtlar analiz edildiğinde aynı şekilde akademik, sosyal ve psikolojik şeklinde alt temalara ulaşılmıştır. Akademik anlamda çözüm önerileri incelendiğinde en sıklıkla verilen yanıt %23.81 ile öğretmenlerin bilinçlendirilmesi olmuştur. Rehabilitasyon merkezlerinden alınan desteğin artırılması %19, 05, destek eğitimin artırılması %19,05 oranında ifade edilmiştir. Beplerin uzmanlık içinde hazırlanması %14,29 oranında belirtilirken diğer verilen yanıtlar verilen ilaç tedavilerin takibinin yapılması, yarı zamanlı kaynaştırma, eğitimlerin özel eğitim sınıfında sürdürülmesi şeklinde olmuştur.

“Öğretmenlerimizin bu konuda çok bilgisiz kalabiliyorlar. Kaynaştırma öğrencisine nasıl öğretim yapılır sorusuna etraflıca yanıt aranmalı.” (Ö4)

“Bakanlık hizmetiçi eğitimleri artırmalı ve zorunlu tutmalı diye düşünüyorum. Bu şekilde öğretmenlerimizi donanımlı hale getirebiliriz.” (Ö3)

“Bireysel eğitim planı hazırlarken zorlanıyoruz. Faydalı bir plan yapmakta ve uygulamakta başarılı olamıyoruz.” (Ö2)

Sosyal anlamda yaşanan problemlerin çözümüne ilişkin olarak en sıklıkla verilen yanıtlar diğer öğrencilerin bilgilendirilmesi ve empati seviyesinin artırılması olarak ifade edilmiştir (%20,83). Sorumluluklar konusunda yaşanan problemler için sorumluluklar not halinde verilmeli ve takip edilmeli ve aileler sorumlulukların takibinde etkin olmalı yanıtları verilmiştir. Diğer yanıtlar ise özel gereksinimli öğrencilerin birlikte etkinlikler yapması, iletişim becerilerini kuvvetlendirecek uygulamalar yapılması, spor etkinliklerinde özel gereksinimler dikkate alınmalı şeklinde yanıtlar verilmiştir.

“Öğrenciler empati yapmalı ve anlamalı. Kaynaştırma öğrencilerimizin buna ihtiyacı var. Zorluklar yaşıyorlar ve anlaşılmaları gerekiyor.” (Ö4)

“Sorumlulukları not halinde vererek unutmalarının önüne geçebiliriz. Bu sayede sorumluluk kazandırabiliriz.” (Ö3)

“Aileler daha çok takip etmeli. Bu konuda çok önem vermiyorlar maalesef.” (Ö3)

Psikolojik anlamda yaşanan problemlerin çözümüne ilişkin olarak en sıklıkla verilen yanıtlar aileler çocuklarına yaklaşım için eğitim almalı (%20), rehberlik servisi ile etkin görüşmeler sürdürülmeli (%20), diğer öğrencilerin zorbalık davranışlarının önüne geçilmeli (%16), öğretmenler bilinçlendirilmeli (%16) şeklinde yanıtlar sıklıkla verilmiştir.

“Rehberlik servisleri bu anlamda çok kıymetli. Görüşmelerin yapılması ve takip edilmesi fayda sağlıyor.” (Ö4)

“Aileleri bilinçlendirmeliyiz, eğitim vermeliyiz. Çocuklarına doğru yaklaşan anne babalar çocuğun ilerlemesine katkı sağlıyor.” (Ö5)

“Kaynaştırma öğrencilerinin duygusal tepkilerini anlamamız lazım. Derdini anlatamadığında sinirlenmeleri, öfkelenmeleri çok normal.” (Ö2)

TARTIŞMA, SONUÇ VE ÖNERİLER

Bu çalışmada; ilköğretim okullarında görev yapmakta olan sınıf öğretmenlerinin kaynaştırma eğitimi hakkında gördükleri problemlerin ve çözüm önerilerinin ortaya konulması amaçlanmıştır. Bulgular ışığında elde edilen veriler tartışılarak yorumlanmıştır.

İlk tema olan kaynaştırma öğrencilerinin yaşadığı problemlere ilişkin bulgular incelendiğinde akademik problemler anlamında öğrenme güçlüğü en sıklıkla verilen yanıt olmuştur. Öğrencilerin öncelikle zihinsel yetersizlik tanısı olanların öğrenme güçlüğü yaşamaları beklenen bir sonuçtur. Aynı şekilde özel öğrenme güçlüğü, disleksi gibi rahatsızlıklar benzer şekilde öğrencilerin geç öğrenmelerine neden olmaktadır.

Farklı olarak bedensel yetersizlik, işitme yetersizliği, görme yetersizliği gibi özel gereksinimler öğrencinin öğrenme güçlüğü yaşaması sonucunu ortaya çıkarabilmektedir. Eğitim süreçleri içerisinde yaşanan dikkat kaybı ve odaklanamama problemi öğrencinin ders akışına dahil olmasını engellemekte ve yeni öğrenmeleri engelleyebilmektedir. Hiperaktivite benzer bir sorun olarak öğrencinin sınıf içi uyumuna olumsuz etki yaratmaktadır. Hareketli olan öğrenci geleneksel öğretimin sürdürüldüğü sınıf sisteminde kalmakta zorlanır ve akademik anlamda yaşlılarından daha geri kalabilmektedir. Ödev bilincinin olmaması geleneksel eğitim açısından bir diğer dezavantaj olarak göze çarpmaktadır. Çünkü ülkemiz eğitim sisteminde ödev önemli bir kalıcı öğrenme aracı olarak kullanılmaktadır. Ödev bilinci olmayan öğrenci okul öğrenmelerini pekiştirememektedir. Devamsızlık akademik problemler için verilen yanıtlardan olmuştur. Okul devamı öğrencinin okul bağına taşınması ve öğrenmelerini sürdürebilmeleri için önemli bir değişkendir. Okula devam eden öğrenci öğretmenle olan bağına da güçlendirerek akademik anlamda fayda görmektedir.

Yaşanılan sosyal problemler incelendiğinde en sıklıkla verilen yanıtlar utanma ve dışlanma olarak elde edilmiştir. Özellikle ilkokul yaş grubunda öğrencilerin empati yeteneklerinin düşük olması arkadaş ilişkilerinde olumsuz davranışlara neden olabilmektedir. Öğrenciler hem kaynaştırma öğrencilerine hem de diğer arkadaşlarına karşı acımasız davranabilmektedir. Ağır hakaretler, argo kelimeler ve el şakaları genel olarak ilkokulda karşılaşılabilen olumsuz davranışlardır. Buna bağlı olarak kaynaştırma öğrencilerinde utanma davranışı sıklıkla görülebilmektedir. Aynı zamanda yetersizlik yaşadığı hissini taşıyan öğrenci beraberin utanma duygusunu da hissedebilmektedir. Utanan öğrenci duygu paylaşımlarında da eksik kalmakta kendini doğru ifade edememektedir. Çekingelik bu doğrultuda öğrencilerde sıklıkla görülen bir diğer problem olarak göze çarpmaktadır. Alınan yanıtlar sorumluluk bilincinin olmamasının sosyal bir probleme yol açtığını ifade etmektedir. Sorumluluk bilinci olmayan bir kaynaştırma öğrencisi, arkadaşları ile beraber yürüttükleri etkinliklerde kendisinin yapması gerekenleri eksik bıraktığında arkadaşları tarafından yeni etkinliklere dahil edilmesinin önüne geçmektedir. Çocuklar bu yaş grubunda küsme davranışını sıklıkla göstermekte ve sorumluluklarını yerine getirmeyen bir çocuk iyi bir oyun arkadaşı olarak değerlendirilmemektedir.

Yaşanılan psikolojik problemler incelendiğinde özgüven eksikliği en sık verilen yanıt olmuştur. Kaynaştırma öğrencileri kendi yetersizliği hangi alanda olursa olsun büyük oranda bunun farkında olmaktadır. Yetersizliğini bilen çocuk genelde iki farklı davranış göstermektedir. Birincisi bu eksikliğini kapatabilecek bir yönünü geliştirme çabası olmaktadır. Diğeri ise özgüven eksikliğiyle içine kapanması ve yalnızlaşması olmaktadır. Yaşamakta olduğu yetersizlik onun diğer alanlarda da kendini yetersiz olarak görmesine neden olmaktadır. Bu sebeple öğrenci bu kabulle kendi içine dönmekte ve farklı psikolojik problemler yaşayabilmektedir. Bu yaşantılarla beraber çocukların en büyük desteği aileleri olmaktadır. Ailelerin gösterdiği ilgi ve sevgi tüm çocuklar için kendilerini geliştirmeleri adına önemli bir faktördür. Eğer ailelerde gerekli ilgi ve sevgiyi göstermekte eksik kalıyorsa bu çocuklar için yıkıcı etki yaratabilmektedir.

İkinci tema olan kaynaştırma öğrencilerinin problemlerine ilişkin çözüm önerileri bulgular kapsamında incelendiğinde akademik, sosyal ve psikolojik olarak alt temalar analiz edilmiştir. Akademik anlamda yaşanan sorunlara ilişkin çözüm önerilerine bakıldığında öğretmenlerin bilinçlendirilmesi tüm katılımcı öğretmenler tarafından dile getirilmiştir. Öğretmenlerin kaynaştırma eğitimi anlamında yeterli eğitime sahip olmadıkları farklı araştırmalarca da dile getirilmiştir. İzci (2005) yaptığı çalışmada öğretmenlerin kaynaştırma eğitiminde yeterli bilgi düzeyine sahip olmadığını ve bunun da verimi etkilemekte olduğunu belirtmektedir. Destek eğitimin artırılması ve rehabilitasyon merkezlerinde verilen desteklerin artırılması ifadeleri öğrencilerin yeni öğrenme alanları kazanmaları ihtiyacını gösteren ifadelerdir.

Öğrencilerin normal derslerinin dışında özellikle birebir alacakları dersler ile öğrencilerin akademik anlamda ihtiyaçlarını karşılayacağı düşünülmektedir. Kaynaştırma öğrencilerinin akademik anlamda temel gereksinimlerinin karşılanması onların sınıf ve okul ortamına uyum düzeylerine de pozitif yönde katkı sunacaktır. Kaynaştırma öğrencilerine yönelik okullarda hazırlanan ve kullanılan Bireyselleştirilmiş Eğitim Planlarının uzman desteği ile hazırlanması da sıklıkla dile getirilen bir çözüm önerisi olmuştur. BEP'lerin hatalı oluşturulması ve takiplerinin doğru biçimde yerine getirilmemesi bu anlamda kazanılacak faydanın ortaya çıkmamasına neden olmaktadır. BEP'ler öğrenci için adım adım öğrenme planıdır. Doğru uygulandığı takdirde öğrenci bundan önemli kazanımlar elde etmektedir.

Sosyal anlamda çözüm önerileri incelendiğinde diğer öğrencilerin bilgilendirilmesi ve empati seviyelerinin artırılmasına yönelik yapılacak faaliyetler sosyal sorunların tamamen ortadan kalkmasını sağlayabilir. Okullarda öğrenciler arası çatışma ve zorbalık kaynaştırma öğrencilerinin sosyal anlamda geri planda kalmalarına neden olmaktadır. Öğrencilerin empati duygusu geliştirilebilirse kaynaştırma öğrencilerine olan yaklaşımlar daha yapıcı olarak öğrencilerin sosyal kimliklerinin gelişmesinde olumlu bir rol oynayabilecektir. Sorumluluk bilinci de sosyal kimliklerin gelişiminde önemli bir araçtır. Öğrencilerin ailelerinin de desteğiyle kazanacakları sorumluluk bilinci arkadaş ilişkilerinde yer edinmelerini ve destek görmelerini sağlayacaktır. İletişim becerilerini destekleyen sosyal beceri etkinlikleri yine karşılaştıkları yeni durumlarda iletişimlerini sürdürebilmelerinde kolaylık sağlayacaktır.

Psikolojik anlamda yaşanan problemlere ilişkin çözüm önerileri incelendiğinde ailelerin özellikle çocukları ile sürdürdükleri iletişimi kaliteli bir hale getirmek için eğitim almaları gerekliliği göze çarpmaktadır. Ailelerin bu anlamda yeterliliklerinin artırılması çocuklarını daha iyi anlamalarını ve onların yaşadığı problemlerin çözümünde etkin bir rol kazanmalarını sağlayacaktır. Aynı şekilde rehber öğretmenler ile yapılacak düzenli ve planlı görüşmeler, öğrencinin takip edilmesi yeni sorunların yaşanmasının önüne geçme potansiyeli taşımaktadır. Diğer öğrencilere yönelik yaklaşımlar ile kaynaştırma öğrencilerine dönük zorbalık davranışlarının engellenmesi önemli bir problemi daha ortadan kaldıracaktır. Bu sebeple öğretmenler bilinçlendirilmeli ve kaynaştırma öğrencilerinin okul içi ihtiyaçlarının giderilmesi olumlu bir sonuç ortaya koyacaktır.

Genel olarak değerlendirme yapıldığında okul yöneticilerine, öğretmenlere ve araştırmacılara dönük öneriler aşağıda sıralanmıştır.

- Okul yöneticileri ve öğretmenlere yönelik kaynaştırma eğitime dönük bilgilendirme faaliyetleri yapılmalı,
 - Okul içi zorbalık davranışlarının önüne geçmek adına uygulamalar geliştirilmeli,
 - Rehberlik servisinin uzmanlığında süreçte önemli ölçüde faydalanılmalı,
 - Veli eğitimleri programlı biçimde uygulanmalı,
 - Kaynaştırma öğrencisinin sosyal becerilerini güçlendirici uygulamalar yürütülmeli,
 - Akademik destek anlamında özel destekler artırılmalı,
- Araştırmacılara dönük olarak;
- Kaynaştırma öğrencilerinin problemleri için öğrenci velileri ile nitel bir araştırma yürütülebilir,
 - Yerinde gözlem ile alan uzmanları tarafından bir araştırma geliştirilebilir.

KAYNAKÇA

Akçamete, G. (1998). Türkiye'de özel eğitim. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Açıköğretim Fakültesi Yayınları.

Akalın, S. (2015). Kaynaştırma sınıf öğretmenlerinin sınıf yönetimine ilişkin görüşleri ve gereksinimler. Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Özel Eğitim Dergisi, 16(3), 215-234.

- Başar, H. (2005). Sınıf yönetimi. (12. Baskı). Ankara: Anı Yayıncılık
- Cohen, L., Manion, L., & Morrison, K. (2007). (6th ed.). Routledge/Taylor & Francis Group.
- Değirmenci Kurt, A. & Tomul, E. (2019). Sınıf Öğretmenlerinin Kaynaştırma Eğitimine İlişkin Görüşlerinin İncelenmesi . Disiplinlerarası Eğitim Araştırmaları Dergisi , 4 (7) , 144-154 .
- Diken, İ. H., & Batu, S. (2010). Kaynaştırmaya giriş. İ. H. Diken (Ed.), İlköğretimde kaynaştırma içinde (ss. 2-25). Ankara: Pegem Akademi (1. baskı).
- Doyle, W. (1980). Classroom management. <https://files.eric.ed.gov/fulltext/ED206567.pdf>
Erişim Tarihi: 18 Haziran 2022.
- Evertson, C.M., ve Emmer, E.T.(2013). İlkokul öğretmenleri için sınıf yönetimi. (A.Aypay Çev.). Ankara: Nobel.(2012).
- Evertson, C. M. & Weinstein, C. S. (Eds.) (2006). Handbook of classroom management. Research, practice, and contemporary issues. Mahwah, NJ: Larence Erlbaum Associates, Inc.
- İzci, E. (2005). Sınıf öğretmeni adaylarının “özel eğitim” konusundaki yeterlikleri. Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi, 4(14), 106-114.
- Kargın, T. (2004). Kaynaştırma: Tanımı, gelişimi ve ilkeleri. Ankara Üniversitesi EğitimBilimleri Fakültesi Özel Eğitim Dergisi, 5(2), 1-13.
- Kaya, İ. (2005). Anasınıfı Öğretmenlerinin Kaynaştırma (Entegrasyon) Eğitimi Uygulamalarında Yeterlilik Düzeylerinin Değerlendirilmesi. Konya: Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi).
- Kılıç, R. (2010). Sunuş. Okullarımızda Neden-Niçin-Nasıl Kaynaştırma: Yönetici, Öğretmen ve Aile Kılavuzu. ss. VII-VIII. Ankara: MEB. Yayınları.
- Kırcaali- İftar, G. (1998). Özel Eğitim ‘Kaynaştırma ve Destek Özel Eğitim Hizmetleri. No: 561. Eskişehir.
- Milli Eğitim Bakanlığı. (2018). Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği. <https://orgm.meb.gov.tr/www/ozel-egitim-hizmetleriyonetmeligi-yayimlandi/icerik/1089>, pdf.
Erişim Tarihi: 11.06.2022.
- Özyürek, M. (2004). Bireyselleştirilmiş eğitim planı: Temelleri ve geliştirilmesi. Ankara: Kök Yayıncılık.
- Sucuoğlu, B., ve Demirtaşlı, N. (2009). Kaynaştırma sınıflarında çalışan sınıf öğretmenlerinin önleyici sınıf yönetimi bilgi ve becerilerinin değerlendirilmesi (2008-2009) Proje No: 108K-183.
- Temel, Z. F. (2000). Okul öncesi eğitimcilerinin engellilerin kaynaştırılmasına ilişkin görüşleri. Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 18, 148-155.
- Turan, S. (2015). Sınıf yönetimi (Ed. Şişman, M. ve Turan, S.) Ankara: Pegem Yayıncılık.
- Yıkılmış, N. (2006). İl Milli Eğitim Yöneticilerinin Kaynaştırma Uygulamalarına İlişkin Görüş Ve Önerileri. Abant İzzet Baysal Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Bolu.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2011). Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri. (9.Baskı). Ankara: Seçkin Yayıncılık.